

4. МАЙСТЕР-КЛАС

Любов Олексіївна Сидоренко,
учитель української мови та літератури,
методист-кореспондент кафедри
методики мов та літератури
ІППО КУ імені Б. Грінченка,
м. Київ, Україна

ВСТАВНІ СЛОВА (СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ, РЕЧЕННЯ). ГРУПИ ВСТАВНИХ СЛІВ І СПОЛУЧЕНЬ СЛІВ ЗА ЗНАЧЕННЯМ

Мета: створити комфортні умови для навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність, самостійність.

Навчальна мета: узагальнити й систематизувати основні відомості про речення зі вставними словами, сформувані цілісну систему особистісних знань восьмикласників із теми, структурувати вивчений теоретичний матеріал; удосконалити пунктуаційні вміння та навички.

Розвивальна мета: розширити й систематизувати знання учнів про вставні слова, закріпити навички вживання їх у мовленні; ознайомити учнів із народними звичаями, традиціями, обрядами весняного календарного циклу; розвивати творчі вміння самостійно розв'язувати нові пізнавальні завдання; удосконалювати мисленнєві дії аналізувати, порівнювати, систематизувати й узагальнювати, доводити й обґрунтовувати; розвивати мовленнєво-комунікативні вміння редагування, моделювання, конструювання синтаксичних конструкцій із вставними словами; розвивати спостережливість уважність, кмітливість за допомогою мовленнєво-комунікативного дидактичного матеріалу.

Виховна мета: виховувати інтерес до культурної спадщини нашого народу, прагнення вдосконалювати себе, своє мовлення, робити його багатим, грамотним; виховувати в учнів самостійність, справедливість, доброзичливість, гуманність, повагу до людей, старанність, наполегливість, бажання творчо працювати.

Правопис: розділові знаки при вставних словах.

Внутрішньо предметні зв'язки:

Лексикологія: засвоєння нових термінів, прислів'їв і приказок.

Грамматика: способи морфологічного вираження вставних слів.

Культура мовлення і стилістика: додержання правильної інтонації в реченнях зі вставними словами.

Текст (риторичний аспект): удосконалення вмінь сприяти та відтворювати висловлювання типу розповіді з використанням речень із вставними словами.

Міжпредметні зв'язки: вставні слова в художніх творах (література).

Тип уроку: урок формування практичних умінь та навичок.

Наочність: схеми, таблиці, роздатковий матеріал, посібник «Просте речення», різнокольорові картки.

Хід уроку

Організаційний момент.

Установчо-мотиваційний момент.

Актуалізація опорних знань, умінь та навичок.

Психологічна настанова щодо вивчення теми «Вставні слова (словосполучення, речення), групи вставних слів і сполучень слів за значенням».

I. Вступне слово вчителя

Учитель. Готуючись до сьогоднішнього уроку, я згадала слова Дмитра Білоуса:

Коли ти плекаєш слово,

Мов струна, воно бринить.

Калиново, барвінково
Рідна мова пломенить.
Коли мовиш, як належить –
Слово чисте, як роса...
І від тебе теж залежить
Мови рідної краса.

Нехай сьогоднішнє навчальне заняття наповнить ваші серця добром, красою, прагненням чути і відчувати слово.

Дорогі діти! Сьогодні урок незвичайний. Проведемо заняття у формі гри, тобто, покажемо як ви вмієте працювати індивідуально, парами, в групах, досліджувати, виконувати творчі завдання, чому ви вже навчилися і що вмієте.

Отже, щоб отримати очікувані результати, я пропоную швидкий темп роботи. Ви звикли до цього. Зверніть увагу на правила поведінки на сьогоднішньому навчальному занятті (Стенд «Сьогодні на уроці. Можна і не можна»). Який висновок можна зробити з цих правил? Як ви сьогодні працюватимете?

Метод «Мікрофон» (Учні відповідають)

Для цього здійснимо науково-дослідницьку прогулянку в ту синтаксичну частину нашого мовного парку, що має назву «Вставні слова».

Відкрийте зошити, запишіть число, тему уроку і епіграф до нього.

Сьогодні я маю право назвати себе щасливим: я пізнав творчу радість.

Л. Д. Дмитренко

А чи відчуєте ви себе щасливими, про це я дізнаюся в кінці навчального заняття.

II. Бесіда

1. Чи знайоме вам поняття «вставні слова»? (Ця тема вивчалася у 5-му класі.)

2. А чи завжди ми знаємо, як і де правильно вживати ті чи інші вставні слова?

Учитель. Будьте уважні та спостережливі, тоді прогулянка стане приємною і корисною.

Отже, упродовж уроку ми повинні узагальнити й систематизувати основні відомості про речення із вставними словами, сформулювати цілісну систему особистісних знань із теми, структурувати вивчений теоретичний матеріал; удосконалити пунктуаційні вміння й навички.

III. Актуалізація опорних знань, умінь і навичок

Учитель. Переходимо до виконання поставлених перед нами завдань. Записуємо в зошити: Словниковий диктант

На щастя, на жаль, як звичайно, безумовно, як на зло, як завжди, по-моєму, передусім, по-перше, крім того, до речі, між іншим.

Після написання словникового диктанту учні обмінюються зошитами, перевіряють роботи і

виставляють оцінки (за кожен правильну відповідь – 1 бал).

Учитель. Молодці! З цим завданням ви впоралися, вирушаємо у подорож. Щоб цікавішою була мандрівка, сьогодні ви будете працювати у групах і створювати власний журнал, який здасте мені у кінці уроку.

IV. Метод «Кожний учить кожного» або «Навчаючи вчуся»

Учитель. Кожен із вас удома розглядав певне питання. Усі ви маєте карточки різного кольору. Зараз прошу вас об'єднатися за кольором картки в «домашні групи» і обмінятися зібраною інформацією. (Учні опрацьовують домашнє завдання і по черзі розповідають теоретичний матеріал)

Зверніть увагу на зворотний бік картки. На ньому стоїть номер. Для подальшої роботи прошу вас об'єднатися в «експертні групи», обмінятися інформацією, отриманою в «домашній групі» і дати назву своїй групі.

1 група (червоні) – Щасливчики.

2 група (сині) – Переможці.

3 група (зелені) – Розумники.

1 група – Вставні слова, їхнє значення.

2 група – Групи вставних слів за значенням.

3 група – Синтаксична роль вставних слів у реченні.

Учитель. Молодці! Теоретичний матеріал ви за своїли, вирушаємо в подорож на зустріч із практичними завданнями. Нагадую, що виконуючи завдання, ви повинні виготовити журнал.

V Метод. Конструктивне застосування теоретичних завдань

Практичне виконання завдань.

1) Метод «Біг із бар'єрами»

Завдання: прочитайте подані речення, визначте вставні слова і розділові знаки при них.

1. Київ без усякого сумніву – історична і сучасна столиця України, її політичний, культурний і релігійний центр.

2. Ось уже понад п'ятнадцять століть височіє на дніпровських схилах золотoverхий Київ дійсно столиця нашої духовності.

3. Звісно рукотворна краса храмів западає в серце.

4. Безперечно з глибокою шаною і гордістю вимовляє цю назву кожен українець.

5. До речі у Києві є також музеї і театри, і кіно-театри, і стадіони – все це осередки культури.

6. У столиці зрозуміло багато парково-дослідних інститутів, Академія наук України, безліч ВНЗ, у тому числі університет імені Тараса Шевченка.

7. У місті як відомо багато старовинних пам'яток історії та архітектури: Золоті ворота, Видубицький монастир, Києво-Печерська Лавра, славнозвісний Поділ – це духовні символи нашого народу.

8. Взагалі сади і парки, Дніпро і Володимирська гірка створюють неповторну атмосферу цього тисячолітнього міста.

9. Отже Київ – одне з найкращих міст світу, що вабить численних туристів.

2) Метод «Творче конструювання»

Завдання: переписи́ть речення, замість крапок добери́ть вставні слова із значенням, указаним у дужках.

1. Весна – це ...найкраща пора року (відтінок упевненості).

2. З цим погодяться ... всі (відтінок припущення).

3. Весна ... днем красна (вказівка на джерело вислову).

4. Скоро зацвітуть сади, але... вночі можливі заморозки (активізація уваги).

5. треба підготуватися, щоб вчасно захистити цвіт (зв'язок із попередньою думкою).

6. Пізня весна... дарує сухе погоже літо (джерело повідомлення).

3) Метод «Розумовий штурм»

Завдання: скласти і записати по два речення так, щоб подані слова і словосполучення в одному з них були вставними, в іншому – членами речення.

1. Уявіть собі, правда.

2. Здається, одне слово.

3. Нарешті, може.

4) Метод «Диво в решеті»

Завдання: відредагуйте речення (усно). В яких випадках вставні слова, словосполучення є зайвими?

1. Як відомо, свято української Коляди відзначається, **між іншим**, протягом двох тижнів – з 7 по 19 січня.

2. Це, **звичайно**, цілісний, **як кажуть**, комплекс новорічних обрядів, куди, як відомо, входять Різдво, Василя та Водохреща.

3. Як уже мовилося, серед різноманітних страв на Святвечір обов'язково, **безперечно**, мала бути кутя.

4. Кутя, як відомо, з давніх-давен вважалася, **здається**, основною обрядовою стравою.

5. Як відомо, протягом попередніх свят, **як говорилося**, селяни намагалися не відвідувати шинок, бо це, так би мовити, гріх.

6. Окрім того, як зазначалося, від Різдва і до Водохреща по воду ходили, **пам'ятайте**, лише чоловіки та парубки.

5) Графічний диктант

Завдання: слухаючи речення, накресліть схеми.

1. Повідомляють, до першого грому земля не розмерзається.

2. Високо і швидко плывуть у небі хмари – на гарну погоду, говорять.

3. Весняний день, до речі, рік годує.

4. Весна, кажуть, ледачого не любить.

5. Весною літає багато павутиння – на спекотне літо, між іншим.

6. Пам'ятайте, у березні сім погод надворі: сіє, віє, крутить, мутить, рве, зверху ллє, знизу мете.

6) Метод «Диво в решеті»

Завдання: випишіть спочатку ті словосполучення, в яких потрібно виділити комами вставні слова, потім ті, де немає вставних слів і, отже, не потрібні жодні розділові знаки.

Усе-таки зроблю; стовбичив майже годину; ошадливості на жаль немає; щось мабуть станеться; навіть не подумав про це; дно здавалось поглибшало; деколи буває задумуюся; кмітливості отже потрібна; стало нібито тихо; може прийду; огріхів до речі було чимало; дивним здавалось те мовчання; славо кажуть не впіймаєш; всіляко кажуть люди; щоправда були не всі; збиралися очевидно давно; тяжко буває часом.

Ключ. У кожному словосполученні підкресліть другу від початку букву. З цих букв прочитаєте закінчення вислову американського письменника Марка Твена: «Очевидячки, на світі немає нічого (що не могло б статися)».

7) Метод «Цікавинка»

Завдання: прочитайте текст, знайдіть вставні слова (усно), визначте їхню групу за значенням. Поясніть роль вставних слів для зв'язку думок у тексті та вираження авторського ставлення до висловленого. Зверніть увагу на розділові знаки при вставних словах.

ПІДКОВА НА ЩАСТЯ

Кожний із вас, сподіваюся, знає вислів «підкова на щастя». Та не всім, далєбі (*далєбі* – уживається у значенні вставних слів: *справді, дійсно* тощо) відоме його походження. Історія цього афоризму сягає глибокої давнини. Ще у Стародавньому Римі та Греції був звичай підковувати коней і волів. Якщо ратаї чи воїни робили це з практичних міркувань, то для можливої верхівки таке оздоблення тварини мало обрядовий характер. Кожний по-своєму намагався продемонструвати статки: власники коней чи волів узували їх у срібні або золоті підківки, намагаючись цим підкреслити соціальне становище. Траплялися, однак, випадки, коли дорогі вироби непомітно губилися, і той, кому щастило знайти з благородного металу підківку, дякував долі. Звідси, похідний вислів – «підкова на щастя».

Коли і де з'явилася підкова, хто той винахідник, що, розірвавши в горні шмат заліза, викував напівовальний каблучок і припасував його до копита коню? На жаль, історія не зберегла імені далекого майстра (*За В. Скуратівським*).

8) Розвиток творчої рефлексії

Завдання: кожне друге з поданих речень усно переробіть на вставлене і виділіть його потрібними розділовими знаками (за потреби речення можна переробляти).

1. Вранці ми зібралися біля школи, щоб їхати на екскурсію в Ботанічний сад. Це було недавно, в березні.

2. Чекали Петра і розмовляли про се, про те. У Петра погана звичка завжди запізнюватись.

3. Раптом Сергій згадав, що забув фотоапарат удома на столі. І треба ж таке.

4. Складав усе в сумку, а от фотоапарат забув покласти. Поки щось десь знайдеш, то знаєте, як воно буває!

5. Отак завжди у нас: готуємось до чогось цілий місяць, а коли доходить до діла, то нам бракує простої зібраності. Скільки про цю підготовку розмов буває, скільки метушні!

6. Після екскурсії зробили висновки. Висновків виявилось чимало.

9) Метод «Журналіст»

Учитель. Вдома ви виконували творче завдання: написали твори-розповіді про весну із використанням вставних слів. Прочитайте їх. (Учні зачитують власні твори).

Наша подорож закінчилася. Щоб нас не спиняли в подальшій дорозі ніякі кордони і перешкоди, виконаємо останнє завдання.

10) Метод «Диво в решеті»

Завдання: запишіть слова у дві колонки: 1) з буквою *i*; 2) з буквою *и*.

Вдал..ну, кипар..с, арх..в, в..заві, локомот..в, пом..дор, параз..тство, фар..сеї, к..лометри, абр..кос, ж..рафи, крокод..л, комб..нат, ч..нари, маг..страль.

Ключ. З останніх букв прочитаєте закінчення вислову німецького філософа Людвіга Фейєрбаха: «Людина тільки тоді чогось досягне, коли...»

Учитель. Чи повірили ви сьогодні у свої сили? Чи відчували себе щасливими?

Про це я дізнаюся пізніше, а зараз запишіть домашнє завдання: вписати з підручників хімії, фізики, геометрії або алгебри текст зі вставними словами і словосполученнями. Визначити, що вони виражають. Підготуватися до контрольної роботи. Повторити тему «Прислівник».

11. Метод «Мікрофон»

Учитель. Діти! Ще раз зверніть увагу на епіграф до нашого уроку. Чого ви навчилися на цьому уроці? Відповіддю на це питання стане анкета «Мої результати уроку», яку ви заповните. Сьогодні ми з вами переконалися, якою багатогою, милозвучною та барвистою є наша рідна українська мова. Ми живемо в Україні, пишаємося нею і сподіваємося на щасливе майбутнє. І наостанок нашого уроку пропоную послухати пісню у виконанні Н. Бучинської «Моя Україна», слова якої є прикладом безмежної любові до Батьківщини.

(Учителі у цей час пишуть відгуки про урок)

Підсумок уроку.

Оцінювання навчальних досягнень учнів.

